

Univerzita Palackého v Olomouci – Právnická fakulta

Marek Palas

**ÚČAST OSOBY SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÉ NA DŮCHODOVÉM A
NEMOCENSKÉM POJIŠTĚNÍ**

Bakalářská práce

Olomouc, září 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Účast osoby samostatně výdělečně činné na důchodovém a nemocenském pojištění“ vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury.

Olomouc

18. 09. 2011

.....

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	5
1. Úvod	6
2. Historický náhled pojmu sociální zabezpečení a stručný přehled jeho dalšího členění	7
3. Vymezení pojmu OSVČ a SVČ	10
3.1 Historický vývoj pojmu osoba samostatně výdělečně činná.....	10
3.2 Zákon a osoby samostatně výdělečně činné a samostatná výdělečná činnost.....	12
3.3 Samostatná výdělečná činnost hlavní a vedlejší.....	13
4. Účast OSVČ na důchodovém pojištění	15
4.1 Úvod k důchodovému pojištění.....	15
4.2 Vznik a zánik účasti OSVČ na důchodovém pojištění.....	16
5. Účast OSVČ na nemocenském pojištění	18
5.1 Úvod k nemocenskému pojištění.....	18
5.2 Vznik a zánik účasti OSVČ na nemocenském pojištění.....	20
6. Výpočet pojistného na sociální zabezpečení OSVČ	22
6.1 Úvod do pojistného na sociální zabezpečení.....	22
6.2 Základ a sazby pojistného na sociální zabezpečení osoby samostatně výdělečně činné.....	23
6.3 Pojistné na sociální zabezpečení OSVČ.....	24
6.4 Minimální a maximální vyměřovací základ.....	24
6.5 Způsob placení pojistného.....	26
7. Povinnosti OSVČ	28
7.1 Odvod pojistného.....	28
7.2 Přehled o příjmech a výdajích.....	29
8. Srovnání účasti na pojištění u OSVČ a zaměstnanců, výhody s.r.o.	31
8.1 OSVČ versus zaměstnanec.....	31
8.2 OSVČ versus společnost s ručením omezeným.....	33
8.3 Přechod z fyzické osoby na společnost s ručením omezeným.....	35
9. Vyhledky do budoucna	37
9.1 Jednotné inkasní místo.....	37
9.2 Varianty důchodových reforem.....	38
10. Závěr	40
Literatura	42

Abstrakt	44
Abstract	44
Klíčová slova	44
List of key words	44

SEZNAM ZKRATEK:

OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
ZDP	Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
ZNP	Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění
JIM	Jednotné inkasní místo
MF	Ministerstvo financí ČR
NERV	Národní ekonomická rada vlády
ZP	Zdravotní pojištění
SP	Sociální pojištění
Z. č.	Zákon číslo

1. ÚVOD

Výběr tématu „Účast osoby samostatně výdělečně činné na důchodovém a nemocenském pojištění“ je dán osobní zainteresovaností vůči pojmu osoby samostatně výdělečně činné. V mém nejbližším okolí se jich totiž vyskytuje několik. Díky tomuto faktu se mohu tématu věnovat i jinak než v teoretické rovině a zjistit tedy, jak situace vypadá v praxi, dále pak zblízka vnímat podněty a připomínky takovýchto subjektů.

Zmíněné téma ve mně vzbudilo řadu otázek. Chtěl jsem se dozvědět něco více o termínech „osoba samostatně výdělečně činná“ a „samostatná výdělečná činnost“ a současně zjistit, jakou zátěž pro osoby samostatně výdělečně činné představuje účast na sociálním zabezpečení.

Vzhledem k tomu, že problematika samostatné výdělečné činnosti je velmi širokého rázu, dala si tato bakalářská práce za cíl vysvětlit pojem osoby samostatně výdělečně činné v souvislostech s platbami příslušných pojištění a ukázat jejich praktické výpočty.

Stěžejní částí mé bakalářské práce jsou kapitoly, ve kterých vysvětluji, kdo může být osobou samostatně výdělečně činnou, její účast na důchodovém a nemocenském pojištění, její povinnosti v této oblasti. V kapitolách následujících uvádím výpočty pojistného na sociální zabezpečení osob samostatně výdělečně činných s ohledem na druh samostatné výdělečné činnosti (hlavní a vedlejší). Dále pak porovnávám odvody (na pojištění na sociální zabezpečení a daň z příjmu) osob samostatně výdělečně činných a zaměstnanců, abych v závěru mohl shrnout zjištěné poznatky.

Tato bakalářská práce byla zpracována 18. 9. 2011.

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucí mé bakalářské práce JUDr. Gabriele Halířové Ph.D., která mi průběžně poskytovala celou řadu dobrých rad a doporučení.

2. HISTORICKÝ NÁHLED POJMU SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ A STRUČNÝ PŘEHLED JEHO DALŠÍHO ČLENĚNÍ

Sociální zabezpečení je poměrně mladým právním odvětvím a jako ustálená organizace funguje až od přelomu 19. a 20. století. Jedná se o soubor právních norem, institutů, institucí a vztahů, jejichž účelem je předcházet možným sociálním rizikům, odstraňovat nepříznivé následky, které vzniknou jedincům v důsledku stanovených sociálních událostí, a vytvářet tak příznivé podmínky pro všestranný sociální rozvoj člověka.¹

Jisté prvky, ze kterých se toto odvětví vyvinulo, lze však vysledovat již podstatně dříve. Už spolky tovaryšů měly ve svých vnitřních řádech zakotveny pravidla, které obsahovaly i závazky k finančnímu příspěvku na práce neschopné členy spolků. U horníků tento systém fungoval nejdříve ve formě dobrovolného příspěvku, později příspěvku povinného. Za další vývoj v tomto směru můžeme považovat vznik pojišťovacích spolků, které zprvu vznikají na principu svépomocném, s postupem času však získávají charakter organizovaných pojišťovacích soustav. Vedle těchto spolků se začínají objevovat i pojišťovny soukromé.²

Ve druhé polovině 19. století se v Bismarckově Německu rodí první moderně organizovaný systém sociálního pojištění. Bismarckova koncepce obsahuje prvky, které se staly základem pro pozdější vytváření soustav sociálního zabezpečení ve světě. Bismarckovo pojetí totiž zahrnovalo nemocenské, úrazové, invalidní i starobní pojištění. Hlavním a nedůležitějším subjektem byl už tehdy stát, který dodnes vystupuje jako nositel sociálního zabezpečení.³ Německý systém inspiroval okolní svět.

V České republice jsou v současnosti příjmy i výdaje na sociální zabezpečení napojeny přímo na státní rozpočet.⁴ Systém sociálního zabezpečení řídí, spravují a realizují státní orgány.

Stát vytváří i právní rámec pro působení subjektů a vymezuje základní pravidla pro jejich chování. Formy sociálního zabezpečení lze specifikovat i z hlediska postavení občana, a to za podmínek, které musí splnit, aby vůči němu systém sociálního zabezpečení působil.⁵ Když např. působí jako zaměstnanec, jedná se o formu zabezpečovací.

¹ GREGOROVÁ, Z., GALVAS, M.: *Úvod do práva sociálního zabezpečení*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1992, s. 12

² TRÖSTER, P. a kol.: *Právo sociálního zabezpečení*, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 6

³ GREGOROVÁ, Z., GALVAS, M.: *Sociální zabezpečení*, 2. aktualizované vydání, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, s. 28

⁴ Tamtéž, s. 29

⁵ TRÖSTER, P. a kol.: *Právo sociálního zabezpečení*, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 11

Pokud se požaduje po občanovi finanční účast, jde o formu pojišťovací. V případě, že se jedná jen o stav sociální potřeby občana bez dalších podmínek kladených na jeho chování, jde o formu zaopatřovací. Žádný ze systémů sociálního zabezpečení se nevyskytuje pouze v jedné ze zmíněných forem, ale vždy je směsicí všech tří, kdy jeden z nich převažuje. Záleží na politické orientaci daného státu.

V České republice se v rámci nemocenského a důchodového pojištění jedná o kombinaci dvou forem, a to všeobecné povinné státní zabezpečení a tzv. zabezpečovací. Stát dosud od sebe neoddelil financování a provádění těchto pojištění.

I když je pojistné na důchodové pojištění vedeno na samostatném účtu v rámci státního rozpočtu, není financování těchto systémů od státního rozpočtu odděleno. Proto má důchodové i nemocenské pojištění formu smíšenou.⁶

Právo sociálního zabezpečení se člení na tři základní části, a to na sociální pojištění, státní sociální podporu a sociální pomoc.⁷ Dále se budu věnovat pouze prvnímu z nich, tedy pojištění sociálnímu. To zahrnuje pojištění zdravotní⁸, důchodové⁹ a nemocenské¹⁰ a řeší tedy situace, které je možné dopředu předvídat.¹¹ Pramenem práva v oblasti nemocenského pojištění je zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

U důchodového pojištění je základním předpisem upravujícím nároky na důchody, stanovení výše těchto důchodů a podmínky pro jejich výplatu zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Na úseku nemocenského i důchodového pojištění působí orgány státní správy¹², mezi které patří Ministerstvo práce a sociálních věcí, Česká správa sociálního zabezpečení resp. okresní správy sociálního zabezpečení, Ministerstva vnitra, obrany a spravedlnosti.¹³

⁶ GREGOROVÁ, Z., GALVAS, M.: *Sociální zabezpečení*, 2. aktualizované vydání, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, s. 29 - 30

⁷ GALVAS, M.: *Nástin některých základních teoretických otázek práva sociálního zabezpečení*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, s. 25

⁸ Z veřejného zdravotního pojištění se pojištěnci hradí zdravotní péče, do které lze zahrnout léčbu ambulantní a ústavní, pohotovostní a záchrannou službu, preventivní péči, dispenzární péči, poskytování léčivých přípravků, prostředků zdravotnické techniky a stomatologických výrobků, lázeňskou péči a péči v odborných dětských léčebnách a zotavovnách, závodní preventivní péči, dopravu nemocných a náhradu cestovních nákladů, posudkovou činnost a prohlídku zemřelého pojištěnce a pitvu, včetně dopravy.

⁹ Tomuto tématu je věnována samostatná kapitola: „Účast osoby samostatně výdělečně činné na důchodovém pojištění“

¹⁰ Tomuto tématu je věnována samostatná kapitola: „Účast osoby samostatně výdělečně činné na nemocenském pojištění“

¹¹ GREGOROVÁ, Z., GALVAS, M.: *Sociální zabezpečení*, 2. aktualizované vydání, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, str. 41-45

¹² U důchodového pojištění jsou některé dílčí pravomoci uloženy i obcím.

¹³ GREGOROVÁ, Z., GALVAS, M.: *Sociální zabezpečení*, 2. aktualizované vydání, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, s. 42

Ministerstvo práce a sociálních věcí zaštiťuje tuto oblast metodologicky, rozhodovací pravomoci mu však nepřísluší.

Ministr práce a sociálních věcí má dále pravomoc k odstraňování tvrdosti při provádění nemocenského pojištění.¹⁴ Ve věci důchodového pojištění má také pouze metodologickou a obecně řídicí funkci s výjimkou, která spočívá v posuzování zdravotního stavu a pracovní schopnosti občanů pro účely přezkumného soudního řízení. Proto má ministerstvo k dispozici tzv. posudkové komise. Ministr disponuje stejnou pravomocí jako v rámci pojištění nemocenského.

Česká správa sociálního zabezpečení má v nemocenském pojištění postavení orgánu, který rozhoduje ve druhém stupni řízení o udělení dávek v rámci tohoto pojištění.¹⁵ Dále vede registr pojištěnců.¹⁶ Ve věcech důchodového pojištění jsou její pravomoci obdobné jako u pojištění nemocenského, s podstatným rozdílem, který spočívá v tom, že tento orgán rozhoduje o dávkách důchodového pojištění v prvním stupni, čímž ho můžeme považovat za stěžejní složku celého systému.

Okresní správa sociálního zabezpečení rozhoduje o dávkách nemocenského pojištění a provádí nemocenské pojištění osob samostatně výdělečně činných a zaměstnanců. Provádí i kontrolu posuzování dočasné pracovní neschopnosti a zároveň kontroluje osoby v režimu pracovní neschopnosti. V rámci důchodového pojištění mají Okresní správy sociálního zabezpečení rozhodovací pravomoci, které se týkají podkladových otázek pro poskytování důchodů. V dalších věcech důchodového pojištění mají postavení orgánu rozhodujícího v prvním stupni.

Ministerstva obrany, vnitra i spravedlnosti plní úkoly okresních správ sociálního zabezpečení a České správy sociálního zabezpečení v nemocenské i důchodové péči o osoby ve služebním poměru.¹⁷

¹⁴ § 88, z. č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

¹⁵ TVRDÍKOVÁ, M.,: *Příručka osoby samostatně výdělečně činné pro oblast sociálního zabezpečení*, Praha: ČSSZ, 2010, s. 13

¹⁶ § 122, z. č. 186/2006 Sb., o nemocenském pojištění

¹⁷ GREGOROVÁ, Z., GALVAS, M.: *Sociální zabezpečení, 2. aktualizované vydání*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, s. 43

3. VYMEZENÍ POJMU OSOBA SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÁ A TERMÍNU SAMOSTATNÁ VÝDĚLEČNÁ ČINNOST

3.1 Historický vývoj pojmu osoba samostatně výdělečně činná

Osoby vykonávající činnosti vedoucí k finančnímu profitu existují od pradávna. V průběhu věků se samozřejmě měnily a dosud mění pravidla, kterými vládnoucí vrstvy tuto činnost upravují. Vzhledem k tématu a rozsahu práce se přesuneme do roku 1918, kdy vzniká první nezávislý československý stát.

Hospodářský rozvoj Československa po vzniku republiky 28. října 1918 vycházel z hospodářství habsburské monarchie. Rakousko Uhersko bylo převážně agrárním státem, ale některé regiony, jako např. České země, byly i silně průmyslově vyvinuté a jejich hospodářský význam se v rámci habsburské monarchie v průběhu 19. století stále stupňoval.

Osoby samostatně hospodařící existovaly na území Českých zemí už od dob Rakouska Uherska v hojném počtu. Od drobných živnostníků, řemeslníků, obchodníků, rolníků přes majitele malých provozoven (obuvnických dílen, pekáren, módních salónů, atp.) až po velkostatkáře a továrníky. V roce 1921 bylo např. v Praze 15,49 % obyvatelstva samostatně hospodařící, přičemž počet takto hospodařících osob, se až do roku 1938 (s menšími výkyvy) pravidelně zvyšoval.¹⁸

Demokratický vývoj byl narušen jak zřízením tzv. Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1945, tak i dlouhým obdobím nesvobody za „vlády jedné strany“ v letech 1948-1989. Ačkoli totiž komunisté ve volbách v roce 1946 slibovali podporu malému a střednímu podnikání a ještě i ústava přijatá v květnu 1948 zachovává právo na soukromé vlastnictví podniků do 50 zaměstnanců, po nástupu k moci byly znárodněny zbylé firmy. Po podnicích byla zkonfiskována půda, vesnice postihla tzv. kolektivizace.¹⁹

Za socialismu termín osoba samostatně výdělečně činná neexistoval, respektive nebyl upraven žádnou zákonnou normou. Každý práce schopný občan totiž musel mít v občanském průkazu razítko zaměstnavatele, jinak byl označen za příživníka a mohl být trestně stíhán.

¹⁸ KÁRNÍK, Z.: *České země v éře první republiky (1918-1938)*, Praha: Libri, 2000, s. 302

¹⁹ VODIČKA, K., CABADA, L.: *Historické kořeny politického systému ČR a charakteristika systému současného, jeho obecných principů, jednotlivých složek i jejich vzájemných vazeb.*, Praha: Portál, 2007, s. 36-37

V Československu nebylo možné podnikání v žádné formě, což bylo neobvyklé i ve východním bloku, neboť drobné podnikání bylo umožněno jak Polákům, tak i např. východním Němcům v tehdejší Německé demokratické republice.²⁰

Určitou výjimku tvořili umělci, tedy herci, umělečtí malíři, hudebníci a spisovatelé. I ti však byli přesně evidováni a sledováni v rámci různých oficiálních státních spolků a organizací.²¹

Zásadní průlom přinesla až tzv. sametová revoluce v listopadu 1989, která přinesla demokratizaci společnosti, jež mj. stála na znovu umožnění soukromého podnikání. To se zároveň stává (velmi obecně řečeno) jedním z nejdůležitějších zdrojů pro financování státního rozpočtu.

V prvních letech po sametové revoluci si osoba samostatně výdělečně činná vyplácela tzv. podnikatelskou odměnu, ze které se vypočítávalo pojistné na sociální zabezpečení. Toto bylo změněno r. 1992²², od kdy se pojistné na sociální zabezpečení vypočítávalo podle příslušných sazeb už z ročního dosaženého zisku jako nyní.

Od roku 1996 do roku 2003 byla osoba samostatně výdělečně činná povinně účastna důchodového pojištění v kalendářním roce, jestliže příjem v tomto roce činil alespoň šestinásobek osobního vyměřovacího základu, který se pro účely důchodového pojištění započítával plně. Od roku 2004 jsou jiné podmínky pro povinnou účast na důchodovém pojištění u osob samostatně výdělečně činných u hlavních a vedlejších.²³

Autor na základě poznatků z praxe zjistil, že osoby samostatně výdělečně činné považují za jednu ze zásadních změn i zrušení zdravotního, sociálního a nemocenského pojištění jako daňově uznatelného nákladu. Pojistné na sociální zabezpečení, které osoba samostatně výdělečně činná platila za sebe nebo za svoji spolupracující osobu, byl daňově uznatelný náklad do 31. 12. 2007. Případné přeplatky pojištění za r. 2007, které v roce 2008 dostala osoba samostatně výdělečně činná vráceny, musely být v r. 2008 zahrnuty do jejich zdanitelných příjmů a zdaněny.

Obecně vzato tedy platí, že se v průběhu doby mění (zvyšují) vyměřovací základy i sazby pro pojistné na sociální zabezpečení, což společně se zrušením plateb pojistného na sociální zabezpečení jako daňově uznatelného nákladu znamená zvyšující se finanční zátěž osob samostatně výdělečně činných.

²⁰ WEBER, H.: *Dějiny NDR*, Praha: Lidové noviny, 2003, s. 311

²¹ VODIČKA, K., CABADA, L.: *Historické kořeny politického systému ČR a charakteristika systému současného, jeho obecných principů, jednotlivých složek i jejich vzájemných vazeb.*, Praha: Portál, 2007, s. 40

²² z. č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu a z. č. 389/1990 Sb., o dani z příjmů obyvatelstva

²³ ŽENÍŠKOVÁ, M.: *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ a dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2011*, Praha: Linde, 2011, s. 35

3.2 Zákon a osoby samostatně výdělečně činné a samostatná výdělečná činnost

Pojem osoby samostatně výdělečně činné určuje zákon č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění (dále ZDP), který v § 9 (odst. 1 a 2) říká, že za osobu samostatně výdělečně činnou pro účely pojištění se považuje osoba, která ukončila povinnou školní docházku a dosáhla věku alespoň 15 let a

- a) vykonává samostatnou výdělečnou činnost, nebo
- b) spolupracuje při výkonu samostatně výdělečné činnosti, pokud podle zákona o daních z příjmů lze na ni rozdělovat příjmy dosažené výkonem této činnosti a výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení.²⁴

Osoba samostatně výdělečně činná je tedy fyzická osoba, která svou podnikatelskou činnost vykonává vlastním jménem a na vlastní zodpovědnost.

ZDP charakterizuje i samostatnou výdělečnou činnost, jejímž výkonem se rozumí²⁵:

- a) podnikání v zemědělství, je-li fyzická osoba provozující zemědělskou výrobu evidována podle zvláštního zákona²⁶ (v tomto případě se jedná se např. o soukromého zemědělce, který má pro svou činnost osvědčení o zápisu do evidence zemědělského podnikatele),
- b) provozování živnosti na základě oprávnění provozovat živnost podle zvláštního zákona²⁷ (konkrétně se zde jedná se např. o provozovatele fotovoltaické elektrárny),
- c) činnost společníka veřejné obchodní společnosti nebo komplementáře komanditní společnosti vykonávaná pro tuto společnost,²⁸
- d) výkon umělecké nebo jiné tvůrčí činnosti na základě autorskoprávních vztahů²⁹, s výjimkou činnosti, z níž příjmy jsou podle zvláštního právního předpisu samostatným základem daně z příjmů fyzických osob pro zdanění zvláštní sazbou daně³⁰ (jedná se např. o herce, zpěváky, muzikanty apod.),
- e) výkon jiné činnosti konané výdělečně na základě oprávnění podle zvláštních předpisů³¹, která není uvedena v písmenech a) až d) a výkon činnosti mandátáře

²⁴ § 13, z. č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

²⁵ § 9, odst. 3, z. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

²⁶ § 2 písm. f), z. č. 252/1997 Sb., o zemědělství

²⁷ § 10 a 13 z. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

²⁸ § 76 a násl. a § 93 a násl. z. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku

²⁹ z. č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, ve znění pozdějších předpisů

³⁰ § 7 odst. 8 a § 36 odst. 2 písm. e) z. č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

³¹ např. z. č. 128/1990 Sb., o advokacii

konané na základě mandátní smlouvy uzavřené podle obchodního zákoníku³², podmínkou zde je, že tyto činnosti jsou konány mimo vztah zakládající účast na nemocenském pojištění, a jde-li o činnost mandatáře, též to, že mandátní smlouva nebyla uzavřena v rámci jiné samostatné výdělečné činnosti. Za výkon jiné činnosti konané výdělečně na základě oprávnění podle zvláštních předpisů se vždy považuje činnost znalců, tlumočnicků, zprostředkovatelů kolektivních a hromadných smluv podle autorského zákona, rozhodce podle zvláštních právních předpisů a insolvenčního správce, případně dalšího správce,

- f) výkon činností neuvedených v písmenech a) až e) a vykonávaných vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení příjmu³³ za výkon těchto činností se však nepovažuje pronájem nemovitostí (jejich částí) a movitých věcí³⁴ (v tomto případě se jedná se např. o sportovce).

3.3 Samostatná výdělečná činnost hlavní a vedlejší

Od 1. ledna 2004 se osoby samostatně výdělečně činné pro účely účasti na důchodovém pojištění a pro placení pojistného na sociální zabezpečení rozdělují na osoby vykonávající hlavní nebo vedlejší samostatnou výdělečnou činnost.

O hlavní samostatnou výdělečnou činnost se jedná vždy, pokud nejsou splněny podmínky pro vedlejší samostatnou výdělečnou činnost.³⁵

Samostatná výdělečná činnost se považuje za vedlejší, pokud osoba samostatně výdělečně činná, která není účastna nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných, v kalendářním roce.³⁶

- a) vykonávala zaměstnání
- b) měla nárok na výplatu invalidního důchodu nebo jí byl přiznán starobní důchod,
- c) měla nárok na rodičovský příspěvek nebo na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské z důvodu těhotenství a porodu, pokud tyto dávky náleží z nemocenského pojištění zaměstnanců, nebo osobně pečovala o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I (lehká závislost), nebo o osobu, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo

³² § 566 až 575 z. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku

³³ § 7 odst. 2 písm. b) z. č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

³⁴ § 9 odst. 1 písm. a) a b) z. č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

³⁵ § 9, odst. 9, z. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

³⁶ § 9, odst. 6, z. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

- stupni IV (úplná závislost)³⁷, pokud osoba, která je závislá na péči jiné osoby, je osobou blízkou, nebo žije s osobou SVČ v domácnosti³⁸, není-li osobou blízkou
- d) vykonávala vojenskou službu v ozbrojených silách České republiky, pokud nejde o vojáky z povolání, nebo
 - e) byla nezaopatřeným dítětem podle § 20 odst.3 písm.a), ZDP

Rozlišení, jestli osoba samostatně výdělečně činná vykonává hlavní nebo vedlejší činnost má vliv na způsob a stanovení výše pojistného.

Vedlejší samostatná výdělečná činnost je prováděna jako „vedlejší“, to znamená, že se obvykle jedná jen o doplňkovou aktivitu k jiné hlavní činnosti- např. zaměstnání. Je tedy logické, že osoba samostatně výdělečně činná se samostatnou výdělečnou činností vedlejší má nižší vyměřovací základ pro platbu pojistného na důchodové pojištění, než osoba samostatně výdělečně činná s hlavní samostatnou výdělečnou činností.

Této problematice se mj. věnuje kapitola č. 6: „Výpočet pojistného na sociální zabezpečení osob samostatně výdělečně činných“.

³⁷ § 8, z. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

³⁸ § 115, z. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku

4. ÚČAST OSOBY SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÉ NA DŮCHODOVÉM POJIŠTĚNÍ

4.1 Úvod k důchodovému pojištění

Důchodové pojištění se vyskytuje v různých formách v zemích po celém světě. Téměř každá společnost se snaží vyvinout sociální systém, na základě kterého by se konkrétní stát dokázal postarat o své obyvatele, kteří se z různých důvodů nemohou účastnit ekonomicky aktivního života. Dle názoru autora je míra efektivity a stability systému důchodového zabezpečení důležitým znakem vyspělosti daného státu.

V České republice je důchodové pojištění jedním z pilířů soustavy sociálního zabezpečení občanů tohoto státu. Toto pojištění je zaměřeno především na osoby, které jsou dlouhodobě vyřazeny z ekonomicky aktivního života a v jeho rámci jim jsou po zbytek života vypláceny důchody ze systému důchodového pojištění, kam po celý svůj pracovní život přispívali.

Osoby účastné důchodového pojištění mají nárok na vyplácení dávek důchodového zabezpečení v životních situacích jako je stáří, invalidita a úmrtí živitele. Důchodem se pak rozumí peněžní dávka, která se vyplácí dopředu v pravidelných měsíčních lhůtách určených plátcem dávky, nestanoví-li se jinak. Dávky důchodového pojištění, jejichž výše nedosahuje 300,- Kč měsíčně, mohou být vypláceny v delších než měsíčních lhůtách, nejdéle však za období nepřesahující šest měsíců.³⁹ Důchody mohou být starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí.

Základní tezí důchodového pojištění je princip tzv. jednotné úpravy, kdy pro jednotlivé skupiny pojištěnců platí jednotné zásady pro nároky na důchody a jejich výpočet.⁴⁰ Důchodové pojištění je od 1. ledna 1996 upraveno zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (ZDP), který obsahuje komplexní úpravu důchodového pojištění, a který byl do dnešního dne mnohokrát novelizován. Poslední novela ZDP č. 347/2010 Sb. platí od 1. 1. 2011, touto novelou se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí.

³⁹ § 116, odst. 1,2, zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

⁴⁰ PŘIB, J.: *Kdy do důchodu a za kolik*, 9. aktualizované vydání, Praha: Grada Publishing, 2008, s. 11

ZDP vymezuje okruh pojištěnců, kteří jsou účastni na tomto pojištění. Kromě zaměstnanců patří dle § 5, odst. 1, písm. e) tohoto zákona mezi okruh pojištěných osob (v případě splnění podmínek stanovených tímto zákonem) i osoby samostatně výdělečně činné. U osob samostatně výdělečně činných má vliv na způsob i výši stanovení pojistného druh samostatné výdělečné činnosti. U samostatné výdělečné činnosti hlavní je totiž nutné odvádět pojistné vždy, naproti tomu osoba vykonávající samostatnou výdělečnou činnost vedlejší odvádí pojištění pouze, pokud se k účasti sama přihlásí, nebo pokud její příjmy po odečtení výdajů přesáhnou za zdaňovací období rozhodnou částku.⁴¹

Aby osoba samostatně výdělečně činná měla nárok na výplatu důchodové dávky (důchodu), musí dodržet stejné antecedence jako zaměstnanec, tedy splnit zákonem ukládané podmínky, mezi které patří např. dosažení zákonem vymezeného důchodového věku a získání potřebné doby pojištění. Také výpočet důchodu probíhá stejně jako u zaměstnanců, liší se pouze způsob platby pojistného na důchodové pojištění. Za zaměstnance platí pojistné zaměstnavatel, osoba samostatně výdělečně činná za sebe platí pojistné sama.

Pojistné na důchodové pojištění se platí pravidelně (měsíčně) na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení a je splatné vždy od 1. do 20. dne následujícího měsíce, tedy shodně s pojistným na nemocenské pojištění. Platí se ale na jiný účet než nemocenské pojištění, formou záloh.⁴² Za zaplacené se považuje až ve chvíli, když je připsáno na účet příslušné okresní správě sociálního zabezpečení.

4.2 Vznik a zánik účasti osoby samostatně výdělečně činné na důchodovém pojištění

Účast osoby samostatně výdělečně činné na důchodovém pojištění upravuje § 10, ZDP. Osoba samostatně výdělečně činná je v kalendářním roce účastna pojištění po dobu, po kterou vykonávala hlavní samostatně výdělečnou činnost.⁴³ Osoba samostatně výdělečně činná, která vykonává hlavní samostatně výdělečnou činnost, musí platit zálohy na důchodové pojištění vždy. V případě vedlejší samostatné výdělečné činnosti vzniká účast, pokud výše daňového základu z této činnosti založí povinnou účast na důchodovém pojištění, nebo se osoba samostatně výdělečně činná k účasti na důchodovém pojištění přihlásí.

⁴¹ Sazba pro rok 2010 je stanovena na 56 901 Kč

⁴² Pro r. 2011 činí minimální záloha na pojistné na důchodové pojištění při výkonu hlavní činnosti 1807 Kč.

⁴³ § 10, odst. 1, z. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Účast osoby samostatně výdělečně činné na pojištění vzniká dnem 1. ledna kalendářního roku⁴⁴, ve kterém vykonávala hlavní samostatně výdělečnou činnost, nebo prvním dnem kalendářního měsíce, v jehož průběhu se z vedlejší samostatné výdělečné činnosti, která nezakládala účast na pojištění, stala hlavní samostatná výdělečná činnost.

Tato účast je spojena s povinností odvodu pojistného. Výše platby je stanovena zákonem a vychází z výše dosažených příjmů ze samostatné výdělečné činnosti a z charakteru této činnosti.⁴⁵

Účast vzniká až dnem, od kterého je osoba samostatně výdělečně činná oprávněna činnost vykonávat.

Účast na pojištění zaniká 31. 12. kalendářního roku, ve kterém byla osoba samostatně výdělečně činná účastna pojištění, nejpozději však dnem, kterým přerušila činnost, či dnem kterým ukončila činnost, dále dnem, kterým jí zaniklo oprávnění vykonávat samostatnou výdělečnou činnost, nebo dnem, od kterého byl pozastaven výkon její činnosti, a konečně prvním dnem kalendářního měsíce, od kterého po celý měsíc a dále byla vykonávaná vedlejší samostatná výdělečná činnost, která svým rozsahem nezakládá povinnou účast na důchodovém pojištění a osoba samostatně výdělečně činná se v tomto kalendářním roce k důchodovému pojištění nepřihlásila.⁴⁶

Osoba samostatně výdělečně činná je účastna pojištění jen jednou, i když vykonává několik činností podle § 9, odst. 3 ZDP, popřípadě spolupracuje při výkonu několika těchto činností nebo současně koná činnosti podle § 9, odst. 2, písm. a) a b) ZDP.⁴⁷

⁴⁴ § 10, odst. 5, z. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

⁴⁵ TVRDÍKOVÁ, M.: *Příručka OSVČ pro oblast sociálního zabezpečení*, Praha: ČSSZ, 2010, s. 3

⁴⁶ Tamtéž, s. 3

⁴⁷ § 9, odst. 4, z. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

5. ÚČAST OSOBY SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÉ NA NEMOCENSKÉM POJIŠTĚNÍ

5.1 Úvod k nemocenskému pojištění

Nemocenské pojištění je po důchodovém pojištění další součástí systému sociálního zabezpečení České republiky, které má za cíl poskytnout pojištěným osobám hmotné zabezpečení při krátkodobých sociálních událostech. Toto se týká osob, které jsou dočasně vyřazeny z pracovního procesu pro nemoc, úraz, karanténu nebo ošetřování člena rodiny, dále pak pro zajištění ekonomicky aktivních žen, které nemohou dočasně pracovat pro těhotenství, porod a péči o narozené dítě.

Účast na nemocenském pojištění je povinná pouze pro zaměstnance. Osoby samostatně výdělečně činné si mohou dobrovolně vybrat, zda se k účasti přihlásí či nikoliv. Pokud je osoba samostatně výdělečně činná dobrovolně účastna nemocenského pojištění, má v případě splnění zákonných podmínek pro výplatu dávek nemocenského pojištění nárok na dávky nemocenského pojištění a peněžitou pomoc v mateřství. Z nemocenského pojištění zaměstnanců se vyplácejí dávky: nemocenské, ošetrovné, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a peněžitá pomoc v mateřství. Všechny dávky nemocenského pojištění vyplácejí příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.

Nemocenské pojištění je od 1. ledna 2009 upraveno zákonem č. **187/2006 Sb.**, o nemocenském pojištění (dále ZNP), který obsahuje komplexní úpravu nemocenského pojištění. ZNP vymezuje okruh pojištěnců, kteří jsou účastni na tomto pojištění. Kromě zaměstnanců patří dle § 5, písm. a) tohoto zákona mezi okruh pojištěných osob (v případě splnění podmínek stanovených tímto zákonem) i osoby samostatně výdělečně činné.

ZNP nahradil veškeré dosavadní právní předpisy o nemocenském pojištění. Na nový zákon o nemocenském pojištění navazovaly i změny v jiných právních předpisech, konkrétně jde o novelizaci zákonů č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení a č. 589/2006 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.⁴⁸

⁴⁸ ŽENÍŠKOVÁ, M., PŘIB, J.: *Nemocenské pojištění s komentářem a příklady od 1. 1. 2010*, Olomouc: ANAG, 2010, s. 8

Mezi nejpodstatnější změny, které tento zákon přinesl, patřila výplata dávky nemocenského pojištění až 15. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti, s tím, že do 14. dne byli zaměstnanci zabezpečeni náhradou mzdy či platu, kterou jim poskytl zaměstnavatel.⁴⁹

Od 1. 1. 2011 ale platí novela ZNP č. 347/2010 Sb., kterou se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí, který říká, že se tato lhůta prodlužuje na 21 dní a zaměstnavatel tedy poskytuje náhradu mzdy až do 21. dne nemoci. Osoba samostatně výdělečně činná je na tom v porovnání se zaměstnancem tedy hůře, náleží jí totiž nárok na výplatu dávky nemocenského pojištění (a to pouze v případě, že je k pojištění přihlášená) až od 22. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti.

Představme si situaci kdy je osoba samostatně výdělečně činná nemocna celý kalendářní měsíc a je nemocensky pojištěna. V případě, že je této osobě přiznána dávka nemocenského pojištění, odpadá jí povinnost platit zálohy na důchodové i platby na nemocenské pojištění, a to až do momentu, kdy jí dávka nemocenského pojištění přestane být vyplácena.

Pokud však pojistné na nemocenské pojištění neplatí, musí platit zálohy na důchodové pojištění bez ohledu na svůj zdravotní stav dále. Je zde totiž předpoklad, že i při nemoci její příjem ze samostatné výdělečné činnosti alespoň částečně přetrvává. Nemocensky nepojištěná osoba samostatně výdělečně činná by mohla přestat platit zálohy na důchodové pojištění pouze pokud by ukončila svou samostatnou výdělečnou činnost.

Pojistné na nemocenské pojištění se platí pravidelně (měsíčně) na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení. Osoba samostatně výdělečně činná, která je účastna nemocenského pojištění, je povinna platit pojistné na nemocenské pojištění na jednotlivé celé kalendářní měsíce, s výjimkou těch kalendářních měsíců, ve kterých po celý měsíc měla nárok na výplatu nemocenského nebo peněžité pomoci v mateřství z nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných.⁵⁰

Pojistné je splatné vždy od 1. do 20. dne následujícího měsíce, tedy shodně se zálohou na pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Platí se ale na jiný účet než důchodové pojištění, platí se rovnou pojistné, ne záloha. Za zaplacené se považuje až ve chvíli, když je připsáno na účet příslušné okresní správě sociálního zabezpečení.

Nárok na výplatu nemocenského pojištění vzniká pouze za podmínky, že účast na nemocenském pojištění osoby samostatně výdělečně činné trvala alespoň po dobu tří

⁴⁹ ŽENÍŠKOVÁ, M., PŘIB, J.: *Nemocenské pojištění s komentářem a příklady od 1. 1. 2010*, Olomouc: ANAG, 2010, s. 11

⁵⁰ www.cssz.cz/informace/zivotni-stuace/osvc/nemocenske-pojisteni-OSVC.htm

kalendářních měsíců před vznikem sociální události. Byla zrušena možnost zpětné přihlášky k nemocenskému pojištění do osmi dnů po zahájení samostatné výdělečné činnosti a nárok na výplatu od prvního dne účasti na pojištění, jestliže přihláška byla podána do osmi dnů od zahájení činnosti.

5.2 Vznik a zánik účasti osoby samostatně výdělečně činné na nemocenském pojištění

Vznik účasti osoby samostatně výdělečně činné na nemocenském pojištění je možný v případě, že daná osoba vykonává samostatnou výdělečnou činnost na území České republiky anebo mimo její území, avšak na základě oprávnění vyplývajících z právních předpisů České republiky.⁵¹

Zákon ukládá jako další podmínku podání přihlášky k účasti na pojištění, jež lze podat jen na předepsaném tiskopisu.⁵² K účasti se může tato osoba přihlásit kdykoli. Pojištění však nemůže vzniknout přede dnem zahájení činnosti, ani přede dnem, od kterého je osoba samostatně výdělečně činná oprávněna tuto činnost vykonávat.

Účast na nemocenském pojištění zaniká dnem, od kterého se osoba samostatně výdělečně činná odhlásila z nemocenského pojištění, ne však dříve než dnem, ve kterém byla odhláška podána, dále prvním dnem kalendářního měsíce, za který nebylo ve stanovené lhůtě pojištění zapláceno, nebo bylo zapláceno částkou nižší, než je vyměřeno. Účast zaniká i dnem ukončení výkonu činnosti, nebo zániku oprávnění k výkonu činnosti, dále i dnem nástupu výkonu trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence.⁵³

Osoba samostatně výdělečně činná, která je účastna dobrovolného nemocenského pojištění, je od 1. 1. 2011 vždy brána jako osoba samostatně výdělečně činná, která vykonává hlavní samostatnou výdělečnou činnost. A to i přesto, že splňuje jinak podmínky pro výkon vedlejší činnosti. Tato osoba je tedy vždy povinna platit zálohy na pojistné na důchodové pojištění v příslušné výši, nejméně v minimální výši.

Pokud osoba samostatně výdělečně činná chce být nadále brána jako osoba samostatně výdělečně činná vykonávající vedlejší samostatně výdělečnou činnost, musí se z nemocenského pojištění včas odhlásit. Odhlásit se z nemocenského pojištění zpětně však zákon neumožňuje. Jestliže tedy osoba samostatně výdělečně činná nepodá odhlášku (není

⁵¹ § 11, písm. a), z. č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

⁵² § 11, písm. b), z. č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, § 24 z. č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti nám říká, že správa sociálního zabezpečení je povinna vydat tiskopisy v případech, kdy tento zákon stanoví osobě samostatně výdělečně činné předkládat údaje na předepsaném tiskopisu.

⁵³ § 13, z.č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

předepsán tiskopis, lze napsat volnou formou) nejpozději do 31. 12. 2010 osobně nebo prostřednictvím poštovní zásilky, její účast na nemocenském pojištění nadále trvá i v následujícím měsíci a i když by trvala jen jediný den, v daném měsíci bude činnost osoby samostatně výdělečně činné posouzena jako hlavní samostatně výdělečná činnost se všemi povinnostmi z toho vyplývajícími.

Pokud tedy osoba samostatně výdělečně činná nechce být účastna nemocenského pojištění v roce 2011, neuhradí platbu za měsíc leden 2011 alespoň ve výši 92 Kč (minimální měsíční platba na nemocenské pojištění) nebo pokud nebude platba připsána na účet příslušné správy sociálního zabezpečení nejpozději dnem 21. 2. 2011. Tímto způsobem tedy zanikne této osobě samostatně výdělečně činné účast na nemocenském pojištění. Konkrétně ke dni 1. 1. 2011.

6. VÝPOČET POJISTNÉHO NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ U OSOB SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÝCH

6.1 Úvod k pojistnému na sociální zabezpečení osob samostatně výdělečně činných

System důchodového i nemocenského pojištění je založen na zásadě pravidelného placení pojistného. U důchodového pojištění formou záloh a u nemocenského pojištění formou plateb. Takto vybrané finanční prostředky představují více než třetinu příjmů státního rozpočtu.

Aby si byly osoby samostatně výdělečně činné schopny vypočítat platby či zálohy pojistného na sociální zabezpečení, existují zákonem dané procentuální sazby, které se aplikují na vyměřovací základ těchto osob, jímž se rozumí 50% příjmu osoby samostatně výdělečně činné za kalendářní rok po odečtení nákladů, které jsou vynaloženy na dosažení, zajištění a udržení tohoto příjmu.

Pro výpočet pojistného na důchodové pojištění se využívá sazba 28% + 1,2% (příspěvek na státní politiku zaměstnanosti)⁵⁴ z vyměřovacího základu a pro výpočet plateb nemocenského pojištění se s účinností od 1. 1. 2011 u osob samostatně výdělečně činných mění sazba pojistného na nemocenské pojištění z 1,4% na 2,3% z vyměřovacího základu osoby samostatně výdělečně činné.

Počátkem roku 2011 se změnil způsob provázání mezi zálohou na důchodové pojištění a platbou na nemocenské pojištění. Měsíční vyměřovací základ určený platbou pojistného na nemocenské pojištění nemůže být vyšší než měsíční základ, ze kterého byla vypočtena záloha na důchodové pojištění. Naopak platí, že osoba samostatně výdělečně činná si může zvolit nižší měsíční vyměřovací základ nemocenského pojištění než měsíční vyměřovací základ pro zálohu na pojistné na důchodové pojištění.

Výši pojistného na nemocenské pojištění si může osoba samostatně výdělečně činná určit libovolně (minimální platba nesmí být méně než 92 Kč měsíčně). Od 1. 1. 2011 však zde platí podmínka, že pojistné na nemocenské pojištění nemůže být vypočítáno z vyššího měsíčního vyměřovacího základu, než byl měsíční vyměřovací základ pro platbu pojistného na důchodové pojištění.

⁵⁴ Pro účely odvodu pojistného na důchodové pojištění se neodděluje sazba na pojistné a sazba na příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, platí se jednotná sazba 29,2% z vyměřovacího základu.

Od ledna 2011 je tedy minimální platba na nemocenské pojištění 92 Kč. V termínu splatnosti za měsíc leden, tedy od 1. do 20. února 2011 musí být uhrazena už tato částka, nebo účast na nemocenském pojištění osoby samostatně výdělečně činné zanikne ke dni 31. 12. 2010.

Pokud se k placení nemocenského pojištění osoba samostatně výdělečně činná dobrovolně přihlásí a bude dávat např. 1000 Kč měsíčně, odpovídá to vyměřovacímu základu 43479 Kč, a tím pádem musí též platit v příslušné výši i zálohu na důchodové pojištění i přesto, že vypočtený skutečný vyměřovací základ by byl nižší.

6.2 Základ a sazby pojistného na sociální zabezpečení osoby samostatně výdělečně činné

Jak již bylo uvedeno, roční vyměřovací základ je roven 50% příjmu osoby samostatně výdělečně činné za kalendářní rok, a to po odečtení nákladů, které jsou vynaloženy na dosažení, zajištění a udržení tohoto příjmu. Jinak řečeno, roční vyměřovací základ je 50% daňového základu ze samostatně výdělečné činnosti dosaženého v kalendářním roce, za který se pojistné platí. Osoba samostatně výdělečně činná si může určit i vyšší vyměřovací základ. Pokud je však vyměřovací základ („vypočtené“ minimum) nižší než zákonem určený minimální (zákonem „stanovené“ absolutní minimum), rovná se tomuto minimálnímu.

Pokud je vyměřovací základ vyšší než zákonem určený maximální, rovná se tomuto maximálnímu. Výše pojistného se stanovuje procentní sazbou z vyměřovacího základu.

Procentuální sazby pro odvody pojistného jsou následující:

- u nemocenského pojištění se od 1. 1. 2011 zvedla sazba z 1,4% z vyměřovacího základu na 2,3%
- u důchodového pojištění je sazba 29,2 % z vyměřovacího základu

6.3 Pojistné na sociální zabezpečení osoby samostatně výdělečně činné

Výše pojistného je dána procentní sazbou z vyměřovacího základu. Osoba samostatně výdělečně činná si může určit i vyšší vyměřovací základ.

Pojistné se skládá z pojistného na důchodové pojištění, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a z pojistného na nemocenské pojištění.

Pojistné osob samostatně výdělečně činných na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti se platí zálohově jednou částkou na příslušný účet okresní správy sociálního zabezpečení. Platba záloh na pojistné na důchodové pojištění je u osob samostatně výdělečně činných vykonávajících činnost hlavní povinná vždy, i když je osoba samostatně výdělečně činná ve ztrátě. I v tomto případě musí osoba samostatně výdělečně činná platit stanovené minimální zálohy.

6.4 Minimální a maximální vyměřovací základ

Pro hlavní výdělečnou činnost činí minimální měsíční vyměřovací základ 25% z průměrné mzdy, tedy v r. 2010 5928 Kč a v r. 2011 6185 Kč, pro vedlejší výdělečnou činnost 10% průměrné mzdy, tedy 2371 Kč pro r. 2010 a 2474 Kč pro r. 2011.

Minimální roční vyměřovací základ se získá tak, že se vynásobí minimální měsíční vyměřovací základ počtem měsíců, po které byla vykonávána samostatně výdělečná činnost.

Maximální vyměřovací základ je pro r. 2010 částka 1707048 Kč a pro r. 2011 částka 1781280 Kč (72 násobek průměrné mzdy).

Osoba samostatně výdělečně činná, která se v daném roce účastní důchodového pojištění také jako zaměstnanec a v zaměstnání dosáhne maximálního vyměřovacího základu, nebude muset platit zálohy od kalendářního měsíce, ve kterém to oznámí a doloží příslušné okresní správě sociálního zabezpečení.

S ohledem na minimální a maximální vyměřovací základ jsou stanoveny tyto minimální a maximální výše záloh⁵⁵:

⁵⁵ § 14, z. č. 589/1992 Sb. o sociálním pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Měsíční vyměřovací základ pro r. 2010 (50% z rozdílu mezi příjmy a výdaji)	hlavní činnost	vedlejší činnost
Minimální	5928Kč	2371Kč
(25% průměrné mzdy u hlavní, 10% průměrné mzdy u vedlejší činnosti)		
Maximální	142254Kč	
Měsíční záloha pojistného na důchodové pojištění (29,2% vyměřovacího základu)		
Minimální záloha	1731Kč	693Kč
Maximální záloha	41539Kč	
Měsíční platba pojistného na nemocenské pojištění (1,4% z vyměřovacího základu)		
Minimální platba (1,4% z dvojnásobku 2000Kč)	56Kč	
Maximální platba	1992Kč	

Pro r. 2011, tedy od platby za duben 2011, případně od platby za červenec 2011, podává-li daňové přiznání za osobu samostatně výdělečně činnou daňový poradce, platí pro osobu samostatně výdělečně činnou tyto minimální a maximální zálohy:

Měsíční vyměřovací základ	hlavní činnost	vedlejší činnost
Minimální	6185Kč	2474Kč
Maximální	148440Kč	
Měsíční záloha pojistného na důchodové pojištění		
Minimální záloha	1807Kč	723Kč
Maximální záloha	43345Kč	
Měsíční platba pojistného na nemocenské pojištění (2,3% z vyměřovacího základu)		
Minimální platba (2,3% z dvojnásobku 2000Kč)	92Kč	
Maximální platba	3415Kč	

Zálohy lze platit i na delší dobu než měsíční období, ale vždy jen do budoucna a nejdéle do konce roku. Osoba samostatně výdělečně činná to musí oznámit příslušné okresní správě sociálního zabezpečení a uvést, jakou částku a za jaké měsíce platí. Od 1. 1. 2011 nelze použít přeplatek na úhradu záloh až do června následujícího roku, ale jen do prosince stejného roku. Termín platby záloh je od 1. do 20. následujícího měsíce, v tomto termínu musí mít celou částku příslušná okresní správa sociálního zabezpečení připsánu na účtu. Místní příslušnost okresní správy sociálního zabezpečení se řídí místem trvalého pobytu osoby samostatně výdělečně činné.

V roce zahájení činnosti se odvádí zálohy na pojistné na důchodové pojištění alespoň v minimální výši, až do podání tzv. Přehledu o příjmech a výdajích⁵⁶ za tento rok, nejpozději do osmi dnů po dni, ve kterém byl nebo měl být podán Přehled o příjmech a výdajích (termín je 30. 4., pokud osoba samostatně výdělečně činná zpracovává daňové přiznání sama, případně 30. 7., pokud osobě samostatně výdělečně činné zpracovává daňové přiznání daňový poradce a tuto skutečnost osoba samostatně výdělečně činná oznámila okresní správě sociálního zabezpečení nejpozději do 30. 4.)

V dalších letech v případě výkonu hlavní činnosti a výkonu vedlejší činnosti, překročí-li příjmy po odpočtu výdajů částku 56901 Kč (platné pro r. 2010), je nutno platit pojistné formou měsíčních záloh alespoň v minimální výši. Je-li roční pojistné vyšší než úhrn záloh, vzniká doplatek. Ten je nutno uhradit nejdéle do osmi dnů po dni, ve kterém byl nebo měl být podán Přehled o příjmech a výdajích. V opačném případě vzniká přeplatek. Nová výše zálohy v dalším roce se vypočítá z vyměřovacího základu dosaženého v předchozím roce, přihlíží se k minimální a maximální výši záloh, platných v daném roce.

Jestliže osoba samostatně výdělečně činná vykonává vedlejší samostatnou výdělečnou činnost, není účastna důchodového pojištění z této činnosti, pokud daňový základ nedosahuje výše rozhodné částky, stanovené pro tento rok (pro r. 2010 je to 56901 Kč).

6.5 Způsob placení pojistného

Způsob placení pojistného upravuje §19, z. č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, který nám říká, že platby pojistného probíhají vždy v české měně buď bezhotovostním převodem na účet příslušné okresní správy

⁵⁶ viz podkapitola 7.2

sociálního zabezpečení vedeného u České národní banky, nebo v hotovosti na pokladně okresní správy sociálního zabezpečení, s limitem 5000 Kč platby v jednom dni.

Za den platby se od 1. ledna 2010 považuje u bezhotovostních převodů den, kdy bylo pojistné připsáno na účet České národní banky. U plateb v hotovosti den, kdy příslušný zaměstnanec okresní správy sociálního zabezpečení hotovost převzal.

7. POVINNOSTI OSOB SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÝCH

7.1 Oznamovací povinnost

Osoba samostatně výdělečně činná má kromě povinnosti placení pojistného na zdravotní a důchodové pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti i tzv. oznamovací povinnost. Osoba samostatně výdělečně činná je totiž z hlediska sociálního zabezpečení povinna ohlásit svou činnost okresní správě sociálního zabezpečení, v Praze pak Pražské správě sociálního zabezpečení a v Brně Městské správě sociálního zabezpečení.⁵⁷ Tento úkon je potřeba učinit nejpozději do osmého dne kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž byla činnost zahájena, což se provádí pomocí předepsaného tiskopisu s názvem: „Oznámení o zahájení samostatné výdělečné činnosti“. Vždy je nutno se přihlásit k činnosti na příslušnou správu sociálního zabezpečení, a to podle adresy trvalého bydliště osoby samostatně výdělečně činné.⁵⁸ V případě změny trvalého pobytu je nutné tuto okolnost neprodleně oznámit dosavadní okresní správě sociálního zabezpečení, aby ta mohla převést spisovou dokumentaci na nově místně příslušnou správu sociálního zabezpečení. Ta následně sdělí údaje potřebné pro provádění důchodového či nemocenského pojištění, tedy číslo účtu s variabilním symbolem pro placení pojistného.

Pokud osoba samostatně výdělečně činná neoznámí ve stanovené lhůtě vznik samostatné výdělečné činnosti příslušné okresní správě sociálního zabezpečení, vystavuje se riziku pokuty až do výše 10 000 Kč.⁵⁹

Představme si modelovou situaci, kdy osoba samostatně výdělečně činná zahájí svou činnost 10. března 2011, přičemž je tato samostatná výdělečná činnost hlavní. V tomto případě je tato osoba povinna podat Oznámení o zahájení samostatné výdělečné činnosti příslušné okresní správě sociálního zabezpečení do 8. dubna téhož roku. Do 20. dubna je tato osoba samostatně výdělečně činná povinna zaplatit první zálohu na pojistné na důchodové pojištění na měsíc březen, minimálně ve výši 1807 Kč. Pojistí-li se i nemocensky (pojištěna je ode dne kdy příslušná okresní správa sociálního zabezpečení přijala její přihlášku k tomuto pojištění), je v tomtéž termínu povinna zaplatit i platbu pojistného na nemocenské pojištění, minimálně ve výši 92 Kč.

⁵⁷ TVRDÍKOVÁ, M.: *Příručka OSVČ pro oblast sociálního zabezpečení*, Praha: ČSSZ, 2010, s. 2

⁵⁸ § 7, z. č. 582/1991 Sb. o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

⁵⁹ § 54, odst. 1, z. č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního pojištění

Zálohy⁶⁰ je osoba samostatně výdělečně činná povinna platit, i pokud je ve ztrátě, zároveň je také povinna každoročně odevzdávat tzv. Přehled o příjmech a výdajích⁶¹.

Mezi další povinnosti patří povinnost oznámit příslušné okresní správě sociálního zabezpečení ukončení samostatné výdělečné činnosti, den zániku oprávnění vykonávat samostatnou výdělečnou činnost, den od kterého jí byl pozastaven výkon samostatné výdělečné činnosti, či den od kterého nemá nárok na výplatu starobního nebo invalidního důchodu, rodičovského příspěvku, nebo přestala osobně pečovat o osobu mladší deseti let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I, II, III nebo IV, den kdy přestala vykonávat vojenskou službu, přestala být nezaopatřeným dítětem, nebo byla propuštěna z vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody trvajícím déle než tři kalendářní měsíce, pokud ohlásila a doložila vznik těchto skutečností pro účely výkonu vedlejší samostatné výdělečné činnosti.⁶²

Osoba samostatně výdělečně činná, která spolupracuje při výkonu samostatné výdělečné činnosti, je povinna oznámit příslušné okresní správě sociálního zabezpečení též den úmrtí osoby samostatně výdělečně činné, s níž spolupracuje při výkonu samostatné výdělečné činnosti, a zda pokračuje v živnostenském podnikání či nikoliv.⁶³

Výše uvedené povinnosti je osoba samostatně výdělečně činná povinna splnit nejpozději do osmého dne kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž nastala skutečnost, která zakládá tuto povinnost.⁶⁴

7.2 Přehled o příjmech a výdajích

Povinnost podat Přehled o příjmech a výdajích mají všechny osoby samostatně výdělečně činné, které v kalendářním roce vykonávaly samostatnou výdělečnou činnost nebo při ní spolupracovaly. Přehled musí podat i taková osoba, která je zároveň zaměstnaná nebo pobírá důchod, je studentem, nebo je ve ztrátě. Přehled musí být podán i v případě pokud nejsou na spolupracující osobu rozepsány žádné příjmy a výdaje.

Podává se do jednoho měsíce ode dne, v němž mělo být podle daňových předpisů podáno daňové přiznání. Do 30. dubna musí osoba samostatně výdělečně činná oznámit okresní správě sociálního zabezpečení, že daňové přiznání jí zpracovává daňový poradce.

⁶⁰ § 13, odst. 2, z. č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociálním zabezpečení, upravuje za které měsíce je OSVČ povinna odvádět zálohy na pojistné na důchodové pojištění, kdy se zaplacená záloha považuje za přeplatek a za jakých podmínek se přeplatek vrací.

⁶¹ Přehledu o příjmech a výdajích je věnována samostatná podkapitola 7.2.

⁶² § 48, odst. 1, z. č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

⁶³ § 48, odst. 2, z. č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

⁶⁴ § 48, odst. 5, z. č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

Případně-li poslední den lhůty pro podání přehledu nebo pro oznámení a doložení, že daňové přiznání zpracovává daňový poradce, na sobotu, neděli nebo svátek, končí poslední den lhůty pro splnění této povinnosti nejbližším následujícím pracovním dnem.

Není-li osoba samostatně výdělečně činná povinna podávat daňové přiznání, musí přehled podat do 31. července.⁶⁵

Z přehledu se zjistí, zda je osoba samostatně výdělečně činná vedlejší pojištěna za příslušný kalendářní rok na důchodovém pojištění, dále výše minimálního vyměřovacího základu pro odvod pojistného, výše minimálního měsíčního vyměřovacího základu pro placení záloh na důchodové pojištění či výše doplatku nebo přeplatku pojistného.⁶⁶

⁶⁵ § 23, písm. a), z. č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

⁶⁶ŽENÍŠKOVÁ, M.: *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ a dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2011*, Praha: Linde, 2011, s. 31

8. SROVNÁNÍ ÚČASTI NA POJIŠTĚNÍ U OSOB SAMOSTATNĚ VÝDĚLEČNĚ ČINNÝCH A ZAMĚSTNANCŮ, VÝHODY SPOLEČNOSTÍ S RUČENÍM OMEZENÝM

8.1 Osoba samostatně výdělečně činná versus zaměstnanec

Osoba samostatně výdělečně činná je shodně se zaměstnancem účastna důchodového pojištění. Protože se z médií často ozývá názor, že osoba samostatně výdělečně činná je oproti zaměstnanci v oblasti odvodů pojistného na sociální zabezpečení zvýhodněna, tedy že při podobných příjmech odvádí státu méně, rozhodl se autor provést porovnání čistého příjmu zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné (vezme-li se v úvahu stejný výchozí hrubý příjem).

Porovnání je modelově vypočítáno v následujících tabulkách. U zaměstnance je uveden hrubý příjem, což je částka, ze které se vyměřuje zdravotní (dále ZP) a sociální pojištění (dále SP). Zaměstnavatel musí za zaměstnance povinně odvést 25 % z vyměřovacího základu na SP a 9% z vyměřovacího základu na ZP. Dále odvádí zaměstnavatel 6,5 % z vyměřovacího základu na SP a 4,5% z vyměřovacího základu na ZP, toto se strhává zaměstnanci z jeho hrubé mzdy.

Superhrubá mzda u zaměstnance znamená součet jeho hrubé mzdy a plateb SP a ZP placených za zaměstnance zaměstnavatelem. Z tzv. superhrubé mzdy se vypočítává záloha na daň z příjmu zaměstnance. Sleva na dani z příjmu je počítána už s platností pro r. 2011.

Čistý příjem je částka, kterou dostane vyplacenou zaměstnanec od zaměstnavatele a může jí celou využít na svou vlastní spotřebu. V případě osoby samostatně výdělečně činné se čistým příjmem rozumí částka (stejně jako u zaměstnance), kterou tato osoba může využít libovolně k vlastní spotřebě.

Osoba samostatně výdělečně činná je pro toto porovnání totožně se zaměstnancem také účastna na nemocenském pojištění. Osoba samostatně výdělečně činná si může od příjmů odečíst náklady⁶⁷ a snížit si tak svůj vyměřovací základ (v tabulce příjmy mínus výdaje). Zaměstnanec toto oprávnění nemá. Poukaz na možnost zneužití odpočtu nákladů započítáváním vlastní spotřeby, jsou záležitostí pro daňovou kontrolu, nikoli zákonným zvýhodněním osoby samostatně výdělečně činné vůči zaměstnanci.

⁶⁷ § 24, z. č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů, říká, že za náklady jsou považovány pouze výdaje vynaložené na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů, které se pro zjištění základu daně odečtou ve výši prokázané poplatníkem a ve výši stanovené tímto zákonem a zvláštními předpisy

Zaměstnanec

Hrubý příjem	20 000,00 Kč	100 000,00 Kč	200 000,00 Kč
SP, ZP zaměstnanec 25% + 9%	6 800,00 Kč	34 000,00 Kč	68 000,00 Kč
superhrubá mzda	26 800,00 Kč	134 000,00 Kč	268 000,00 Kč
Daň 15%	- 4 020,00 Kč	- 20 100,00 Kč	- 40 200,00 Kč
Sleva	1 970,00 Kč	1 970,00 Kč	1 970,00 Kč
ZP 4,5%	- 900,00 Kč	- 4 500,00 Kč	- 9 000,00 Kč
SP 6,5%	- 1 300,00 Kč	- 6 500,00 Kč	- 13 000,00 Kč
Čistý příjem	15 750,00 Kč	70 870,00 Kč	139 770,00 Kč

OSVČ

Příjmy - výdaje	20 000,00 Kč	100 000,00 Kč	200 000,00 Kč
Daň 15%	- 3 000,00 Kč	- 15 000,00 Kč	- 30 000,00 Kč
Sleva	1 970,00 Kč	1 970,00 Kč	1 970,00 Kč
vyměřovací základ SP, ZP, NP	10 000,00 Kč	50 000,00 Kč	100 000,00 Kč
ZP 13,5% min. záloha	- 1 670,00 Kč	- 6 750,00 Kč	- 13 500,00 Kč
SP 29,2%	- 2 920,00 Kč	- 14 600,00 Kč	- 29 200,00 Kč
NP 2,3%	- 230,00 Kč	- 1 150,00 Kč	- 2 300,00 Kč
Čistý příjem	14 150,00 Kč	64 470,00 Kč	126 970,00 Kč

Z uvedené tabulky vyplývá, že v porovnaných (výsledných) částkách čistého příjmu byl vždy úspěšnější zaměstnanec než osoba samostatně výdělečně činná. Při stejném výchozím hrubém příjmu obdrží zaměstnanec pokaždé vyšší čistý příjem než osoba samostatně výdělečně činná. Dále pak musíme brát v úvahu, že zaměstnanec je oproti osobě samostatně výdělečně činné v určité výhodě, co se týká administrativní náročnosti odvodu všech plateb (pojistného a daně z příjmu).

Podíváme-li se ještě na uvedené hodnoty z hlediska státu jako příjemce plateb na pojistné na sociální zabezpečení a daně z příjmu, (připočteme též částky, které na SP a ZP

odvádí za zaměstnance zaměstnavatel), je patrné, že pro stát je „ziskovější“ zaměstnanec. Viz následující tabulka.

Zaměstnanec

Hrubý příjem :	20 000,-	100 000,-	200 000,-
Odvody zaměstnavatele za zaměstnance-SP,ZP	6 800,-	34 000,-	68 000,-
Daň z příjmu zaměstnance	2 050,-	18 130,-	38 230,-
ZP zaměstnance	900,-	4 500,-	9 000,-
SP zaměstnance	1 300,-	6 500,-	13 000,-
Odvody za zaměstnance celkem	11 050,-	63 130,-	128 230,-

OSVČ

Daň z příjmu	1 030,-	13 030,-	28 030,-
ZP	1 670,-	6 750,-	13 500,-
NP	2 920,-	14 600,-	29 200,-
SP	230,-	1 150,-	2 300,-
Odvody za OSVČ celkem	5 850,-	35 530,-	73 030,-

Z této tabulky vyplývá, že se státu (jako příjemci příslušných plateb) „více vyplatí“ zaměstnanec než osoba samostatně výdělečně činná. Toto je dáno ale hlavně tím, že za zaměstnance platí zaměstnavatel vysokou částku v odvodech na SP a ZP. Pokud bychom opět započítali jen částky, které si platí každý ze svého, byla by znovu osoba samostatně výdělečně činná v nevýhodě, tedy by platila více.

8.2 Osoba samostatně výdělečně činná versus společnost s ručením omezeným

Současný trend v českém podnikatelském prostředí je takový, že často dochází k ukončení činnosti osob samostatně výdělečně činných a následnému zakládání společností

s ručením omezeným. Míra rizika, kterou s sebou podnikání jako fyzická osoba přináší, totiž začíná být příliš velká.⁶⁸ Dle tzv. Paretova pravidla tvoří 80% tržeb podniku 20% zákazníků.⁶⁹ V podstatě tedy stačí, aby několik klíčových zákazníků mělo platební zpoždění se závazky vůči věřiteli, a dotyčný podnikatel se může (ne svoji vinou) dostat do platební neschopnosti. Jelikož jako osoba samostatně výdělečně činná ručí za své závazky celým svým majetkem, důsledky, které by tato situace přinesla, by mohly být fatální.

Podnikání jako „společnost s ručením omezeným“ je bezpečnější, protože tato společnost ručí celým svým majetkem, ale společníci pouze do výše svého nesplaceného počátečního vkladu (doporučuje se tedy celý svůj vklad splatit co nejdříve).⁷⁰ Jako bezpečnější se jeví i v případě spolupráce se spolupodílníkem, kdy si lze tuto spolupráci lépe právně ošetřit.

Podnikání jako právnická osoba navíc budí i vyšší důvěru v zákaznících a obchodních partnerech. Dále pak může nastat situace, kdy se uvažuje o prodeji podniku vedeného na živnostenský list, což je velmi obtížné, někdy dokonce nemožné. Převod společnosti není možný ani v případě smrti fyzické osoby. I toto tedy může být důvodem pro přechod fyzické osoby k osobě právnické. Dalším a možná nejpodstatnějším důvodem k přechodu k s.r.o. bývá zpravidla to, že se nemusí platit vysoké sociální a zdravotní pojištění.

Zároveň ale platí vyšší daňová sazba daně z příjmu, tedy 19% u společnosti s ručením omezeným oproti 15% u osoby samostatně výdělečně činné. Přesto se většinou (vezmeme-li v úvahu, že vlastně sociální a zdravotní pojištění je také určitá forma daně) celkové platby na tyto účely sníží. Pojištění na sociální zabezpečení jednatelů a společníků (případně jednateli a společníkovi) se platí pouze z odměn pobíraných na základě pracovněprávních vztahů, je tedy ve stejné pozici jako zaměstnanec. Zároveň náklady na pojištění jsou (na rozdíl od fyzické osoby) nákladovou položkou.

⁶⁸ CHAMR, M.: *Podnikatelé hromadně přecházejí z OSVČ na s.r.o.*, finance.cz, 27. 11. 2008, dostupné na: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/200577-podnikatele-hromadne-prechazeji-z-osvc-na-s-r-o-/>

⁶⁹ Obecné pravidlo ekonomy Vilfreda Pareta (1848-1923), podle kterého 80% výstupů je výsledkem 20% vstupů, tedy 20% zákazníků přináší 80 % obrátu

⁷⁰ § 106, z. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku

8.3 Přejchod z fyzické osoby na společnost s ručením omezeným

Nově založený subjekt bude muset mít nové identifikační číslo. Návaznosti však napomáhá, že obchodní firma, tedy název společnosti, může odpovídat jménu původnímu. Firma však nesmí být zaměnitelná s jinou, již existující. Výhodu zde mají ti podnikatelé, kteří mají svůj název registrován jako ochrannou známku, což však není v Čechách příliš časté, a je proto třeba pečlivě zvážit, jak změnu názvu provést s minimálními následky.

Při přechodu na podnikání ve formě právnické osoby, nezanikají žádné z uzavřených probíhajících smluv, všechna práva a povinnosti přechází na nový subjekt. Je však třeba obchodní partnery informovat o změně, a sdělit jim všechny nové informace (IČ, DIČ, číslo bankovního účtu a další).⁷¹

Změna z osoby fyzické na právnickou ve formě společnosti s ručením omezeným může proběhnout několika způsoby.

První z možností je založení nové právnické osoby a vklad celého podniku fyzické osoby do základního kapitálu této právnické osoby.⁷² Tato forma je poměrně zdlouhavá a též finančně náročná. Výsledkem je však subjekt s vyšším základním kapitálem a přihlášení se ke kontinuitě podniku vůči všem partnerům, zaměstnancům a dalším zainteresovaným osobám je poměrně snadné. Na novou společnost s ručením omezeným či jinou právní formu pak ode dne vzniku přecházejí též všechny práva a povinnosti bývalé fyzické osoby.

Další možností je založení nové společnosti a následný prodej podniku fyzické osoby nebo jeho části takto vzniklé společnosti. Jedná se o jednodušší formu, jejímž výsledkem je společnost se standardním základním kapitálem a přímým převodem celého podniku nebo jeho části na takto nově vzniklou právnickou osobu. Také v tomto případě veškerá práva a povinnosti fyzické osoby přechází na novou právnickou osobu.

Třetí variantou je založení nové společnosti a současné podnikání fyzické osoby s postupným kontinuálním převodem majetku na osobu právnickou. Jedná se o řešení pro případy, kdy není vhodný převod celého podniku nebo jeho části již v době založení právnické osoby, a kdy je tedy žádoucí nebo nutné, aby fyzická osoba působila ještě nějakou dobu jako podnikatelský subjekt. Tato možnost je vhodná také v případech, kdy se do nové firmy převede jen část aktiv nebo činností a rovněž tehdy, když z daňového hlediska není vhodné žádné z výše uvedených dvou řešení (a nebo b). Jedná se například o případy, kdy je

⁷¹ CHAMR, M.: *Podnikatelé hromadně přecházejí z OSVČ na s.r.o.*, finance.cz, 27. 11. 2008, dostupné na: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/200577-podnikatele-hromadne-prechazeji-z-osvc-na-s-r-o-/>

⁷² Tamtéž

vhodné nebo potřebné si ponechat část zásob, dokončit rozpracované obchodní případy, ponechat si nemovitosti k dalšímu pronájmu apod.

Založení společnosti s ručením omezeným je administrativně náročnější než zahájení podnikání fyzické osoby. Je nutno sepsat a podepsat společenskou smlouvu společnosti v případě, že se jedná o více společníků. Jediný společník vyhotoví a podepíše zakladatelskou listinu. Je nutná forma notářského zápisu. Dále je nutné složit základní jmění společnosti. Výši a způsob vkladu (peněžitý, nepeněžitý) stanoví společenská smlouva nebo zakladatelská listina. Minimální hranice hodnoty vkladu je 200 000 Kč⁷³ v souladu s obchodním zákoníkem. Každý zakládající společník musí minimálně vložit 20 000 Kč⁷⁴.

Převod podnikání je možný v zásadě kdykoliv, nejvhodnější doba je však vždy k 1. lednu každého roku. V této době je proces časově i administrativně nejméně náročný. Koncem roku probíhá například inventarizace majetku, účetní závěrka a další procesy, které je nutno absolvovat před převodem podnikání na právnickou osobu a je tedy možné využít toho, že jsou ke konci roku všechny potřebné kroky hotovy. Z podobných důvodů se jako další varianta přechodu nabízí konec kalendářního čtvrtletí.

⁷³ § 108, odst. 1, z.č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku

⁷⁴ § 109, odst. 1, z.č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku

9. VYHLÍDKY DO BUDOUCNA

9.1 Jednotné inkasní místo

V rozhovoru pro časopis Komora⁷⁵ ministr financí Miroslav Kalousek uvedl, že uvažuje zřízení tzv. Jednotného inkasního místa (dále JIM) od r. 2013. Nahradilo by dosavadní Finanční úřady, Správy sociálního zabezpečení a částečně i činnost Zdravotních pojišťoven. Už tohoto roku by se měla organizačně osamostatnit daňová správa od Ministerstva financí, což je nultá fáze projektu JIM. Pak by mělo dojít k předání kompetencí mezi daňovou a celní správou, zdravotní pojišťovny a Česká správa sociálního zabezpečení by měly předat agendu výběru pojistného. Současně s tím by měl být předložen zcela nový zákon o daních z příjmů, který by měl sjednotit základy daně z příjmů, sociálního a zdravotního pojištění. Toto opatření by významně snížilo administrativní zátěž osob samostatně výdělečně činných.

V plánu legislativních prací Ministerstva financí na rok 2011, vydaném 1. 2. 2011 MF-odbor 29 Legislativní se nalézá bod č. 15 a 16 se týkající se JIM: „Návrh kompetenčního zákona budoucí soustavy orgánů tvořící tzv. „jedno inkasní místo pro příjmy veřejných rozpočtů“ a „Návrh změnového zákona ke kompetenčnímu zákonu budoucí soustavy orgánů tvořící tzv. jedno inkasní místo pro příjmy veřejných rozpočtů“, stanovený termín předložení vládě 9/2011 a předpokládaný termín nabytí účinnosti 1/2013 (Usnesení Vlády ČR ze dne 26. ledna 2011 č. 69 k návrhu Plánu legislativních prací vlády na r. 2011 a k návrhu Výhledu legislativních prací vlády na léta 2012 až 2014).

Projekt JIM podle těchto materiálů předpokládá:⁷⁶

- reorganizaci daňové správy jako jednotné organizace v čele s ředitelstvím s celostátní působností podřízeným Ministerstvu financí (již bude realizováno od 1. ledna 2011 zákonem č.199/2010 Sb., kterým byl novelizován zákon č.531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, ve znění pozdějších předpisů)
- radikální snížení počtu finančních úřadů, resp. zrušení finančního ředitelství a přechod na dvoustupňovou soustavu daňové správy
- převod kompetencí k výběru pojistného na sociální a zdravotní pojištění z České správy sociálního zabezpečení, resp. zdravotních pojišťoven na JIM (stávající výdajové kompetence ČSSZ a zdravotních pojišťoven by jim měly zůstat zachovány)

⁷⁵ WIMMEROVÁ, M.: Jednotné inkasní místo v roce 2013, Časopis Komora, 2010, roč. 12, s. 25

⁷⁶ Bližší informace lze nalézt v materiálech Ministerstva financí České republiky - Harmonogram a základní teze Projektů jednoho inkasního místa pro příjmy veřejných rozpočtů (Projekt JIM) z 2. listopadu 2010

- převod fiskálních kompetencí celních orgánů na JIM (zejména výkon správy spotřebních daní).

9.2 Varianty důchodových reforem

Pojistným na sociální zabezpečení se z teoretického hlediska zabývala tzv. Bezděkova komise, která byla v r. 2004 založena za účelem přípravy podkladů pro rozhodnutí o důchodové reformě a jejímž koordinátorem byl stanoven Vladimír Bezděk.

Dvě varianty penzijní reformy, které Bezděkova komise představila, uvažují snížení pojistného na sociální zabezpečení z 28% hrubé mzdy na 23%, snížení stropů pro placení pojistného ze šestinásobku průměrné mzdy na trojnásobek a zavedení jednotné sazby DPH ve výši 19%. Jednotná sazba DPH by kryla deficity, způsobené snížením pojistného. Varianty se dále odlišují v tom, kam by se částky pojistného odváděly.

První varianta počítá s tím, že z 23% se budou odvádět 3% na individuální penzijní účet, se kterým budou hospodařit soukromé penzijní fondy.

Druhá varianta počítá s celou částkou 23% odváděnou státu, ale další 3% by mohl každý ještě ze svého spořit na individuálním penzijním účtu a stát by mu v tomto případě přispěl stejnou částkou. Individuální penzijní účty by v obou variantách investičně spravovaly nestátní penzijní fondy. Důchod z nich by se vyplácel po odchodu do penze v doživotních pravidelných měsíčních splátkách. V případě úmrtí před odchodem do penze by se naspořené prostředky převedly na individuální penzijní účty dědiců. Obě varianty by se týkaly osob čtyřicetiletých a mladších, starší by se řídili současným systémem. Současné soukromé penzijní spoření by podle obou variant existovalo dál za stejných podmínek. Obě varianty počítají s dalším zvyšováním věku pro odchod do důchodu a se zrušením doživotních vdovských a vdoveckých důchodů.⁷⁷

Vzhledem k tomu, že se v současnosti průměrná doba pobírání důchodu prodlužuje, dochází tím k růstu nákladů na jejich financování. Současně z důvodu nízké porodnosti dojde k poklesu příjmů do penzijního systému tím, že bude klesat počet zaměstnaných osob

⁷⁷ HORÁČEK, F.: *Reforma penzí*, Finanční portál 2006-2010, 10. června 2010, dostupné na: www.ekonomika.idnes.cz/reforma-penzi-drazsi-jidlo-konec-vdovskeho-duchodu-prace-do-65-let-ph8-/ekonomika.aspx?c=A100609_142059_ekonomika_fih

přispívajících do systému. V současné době má vláda pět variant penzijní reformy.⁷⁸ Jsou mezi nimi obě varianty Bezděkovy komise, návrh vzešlý z Národní ekonomické rady vlády (NERV) a model, prosazovaný vládou v letech 2007 až 2009.

Probíhající jednání Tripartity (zástupci vlády ČR, podnikatelské sféry a odborů) však nevykazují shodu. K realizaci reforem je ale nutná shoda všech parlamentních stran, neboť reforma důchodového systému je dlouhodobý proces přesahující jedno volební období.

⁷⁸ HANDREJCH, J.: *Pět variant penzijní reformy*, Novinky.cz., 6. ledna 2011, dostupné na: www.novinky.cz/ekonomika/221611-ods-ma-pet-variant-penzijni-reformy-individualni-sporeni-chce-dobrovolne.html

10. ZÁVĚR

Osobou samostatně výdělečně činnou je podle ZDP ten, kdo vykonává samostatnou výdělečnou činnost nebo spolupracuje při výkonu samostatné výdělečné činnosti a lze na něj rozdělovat příjmy a výdaje. Samostatnou výdělečnou činnost lze vykonávat nejdříve od ukončení povinné školní docházky a dosažením věku patnácti let. Samostatná výdělečná činnost se v praxi mnohdy označuje jako podnikání.

Je důležité si uvědomit, že osoba samostatně výdělečně činná přebírá zodpovědnost sama za sebe, tedy musí dosáhnout alespoň takových příjmů, aby byla schopna zabezpečit svůj provoz a uhradit své závazky, které má jak vůči státu, tak i vůči svým zaměstnancům, odběratelům apod.

Z hlediska sociálního zabezpečení je osoba samostatně výdělečně činná povinna ohlásit svou činnost příslušné okresní správě sociálního zabezpečení.

Účast osoby samostatně výdělečně činné na důchodovém pojištění vzniká dnem 1. ledna kalendářního roku, ve kterém vykonávala hlavní samostatnou výdělečnou činnost, nebo prvním dnem kalendářního měsíce, v jehož průběhu se z vedlejší samostatné výdělečné činnosti, která nezakládala účast na pojištění, stala hlavní. Důchodové pojištění je osoba samostatně výdělečně činná povinna platit vždy, pokud vykonává tzv. hlavní výdělečnou činnost.

Osoba samostatně výdělečně činná může být účastna i na nemocenském pojištění, kde se zachovává princip dobrovolné účasti na nemocenském pojištění. Vznik účasti na nemocenském pojištění je vázán na podání přihlášky. K této účasti je možno přihlásit se kdykoli v průběhu kalendářního roku.

Důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti se platí zálohově jednou částkou, nemocenské pojištění se platí na jiný účet a je to už přímo pojistné.

Pojistné se vypočítává z vyměřovacího základu pro odvod pojistného na sociální zabezpečení. Následná výše pojistného je dána procentní sazbou z vyměřovacího základu.

V oblasti nemocenského pojištění se uplatňuje stejný systém pro všechny pojištěnce. Zachovávají se pouze drobné odchylky, např. již zmíněná dobrovolnost pojištění u osob samostatně výdělečně činných.

Rok 2011 přináší určité změny v systému nemocenského pojištění v souvislosti s úspornými opatřeními Ministerstva práce a sociálních věcí. S účinností od 1. 1. 2011 se např. mění sazba pojistného u těchto osob na nemocenské pojištění z 1, 4% na 2, 3%. Lhůta pro výplatu dávek v nemocenské se z původních 15 dnů prodlužuje na 21 dní a zaměstnavatel

tedy poskytuje náhradu mzdy až do 21. dne nemoci. Osobám samostatně výdělečně činným náleží právo na výplatu nemocenské pouze v případě, že je k pojištění přihlášena, a to až od 22. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti.

Nárok na výplatu nemocenského pojištění však vzniká pouze za podmínky, že účast na nemocenském pojištění osoby samostatně výdělečně činné trvala alespoň po dobu tří kalendářních měsíců před vznikem sociální události.

Zajímavý závěr lze vyvodit z porovnání účasti na pojištění u osob samostatně výdělečně činných a zaměstnanců, kteří odvádějí menší pojistné než osoby samostatně výdělečně činné, zároveň jsou však pro stát „výhodnější“, jelikož ten z jejich odvodů v součtu získá vyšší (úměrně k výši platu) finanční příjem do státního rozpočtu.

V rámci zmírnění byrokracie se uvažuje o zavedení tzv. Jednotného inkasního místa, které by mělo mj. i zjednodušit systém odvodů pojistného na sociální zabezpečení. Takový krok považuje autor práce za rozumný.

Co se týče současného vývoje počtu osob samostatně výdělečně činných, dochází podle statistiky České správy sociálního zabezpečení k neustálému zvyšování počtu osob samostatně výdělečně činných. Trend, který autor v bakalářské práci zmínil, tedy že dochází k přechodům z osob samostatně výdělečně činných na právnické osoby, se týká spíše subjektů s vyšším ročním obratem. Společnosti s ručením omezeným totiž mají za určitých okolností podstatně výhodnější podmínky pro placení pojistného u sociálního a zdravotního pojištění. Dle názoru autora je to z důvodu snahy státu o redukci této podnikající skupiny pouze na subjekty mající obrat a následný zisk v míře podstatně nižší než podnikající právnické osoby.

Tato bakalářská práce zachycuje právní úpravu účasti osob samostatně výdělečně činných na sociálním zabezpečení k začátku roku 2011. Lze předpokládat, že se tato problematika bude nadále vyvíjet podle politického rozpoložení a podle stavu státního rozpočtu.

LITERATURA

publikace:

- GREGOROVÁ, Z., Galvas, M.: *Úvod do práva sociálního zabezpečení*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1992. ISBN 80-210-0424-X.
- GREGOROVÁ, Z., Galvas, M.: *Sociální zabezpečení*, 2. aktualizované vydání, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 80-7239-176-3.
- TVRDÍKOVÁ, M.: *Příručka OSVČ pro oblast sociálního zabezpečení*, Praha: ČSSZ, 2010. ISBN 978-80-87039-10-3.
- ŽENÍŠKOVÁ, M.: *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ a dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2011*, Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7263-651-8.
- ŽENÍŠKOVÁ, M., PŘIB, J.: *Nemocenské pojištění s komentářem a příklady od 1. 1. 2010*, Olomouc: ANAG, 2010. ISBN 978-80-7263-577-1.
- GALVAS, M.: *Nástin některých základních teoretických otázek práva sociálního zabezpečení*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995. ISBN 80-210-1263-3.
- TRÖSTER, P. a kol.: *Právo sociálního zabezpečení*, Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-032-4.
- WEBER, H.: *Dějiny NDR*, Praha: Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-558-7.
- VODIČKA, K., CABADA, L.: *Historické kořeny politického systému ČR a charakteristika systému současného, jeho obecných principů, jednotlivých složek i jejich vzájemných vazeb*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-337-6.
- PŘIB, J.: *Kdy do důchodu a za kolik*, 9. aktualizované vydání, Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1856-9.
- KÁRNÍK, Z.: *České země v éře první republiky (1918-1938)*, Praha: Libri, 2000. ISBN

odborná periodika:

- WIMMEROVÁ, M.: Jednotné inkasní místo v roce 2013, Časopis Komora, 2010, roč. 12, s. 25

internetové zdroje:

- HANDREJCH, J.: *Pět variant penzijní reformy*, Novinky.cz., 6. ledna 2011, dostupné na: www.novinky.cz/ekonomika/221611-ods-ma-pet-variant-penzijni-reformy-individualni-sporeni-chce-dobrovolne.html
- CHAMR, M.: *Podnikatelé hromadně přecházejí z OSVČ na s.r.o.*, finance.cz, 27. 11. 2008, dostupné na: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/200577-podnikatele-hromadne-prechazeji-z-osvc-na-s-r-o/>
- www.cssz.cz/informace/zivotni-stuace/osvc/nemocenske-pojisteni-OSVC.htm
- HORÁČEK, F.: *Reforma penzí*, Finanční portál 2006-2010, 10. června 2010, dostupné na: www.ekonomika.idnes.cz/reforma-penzi-drazsi-jidlo-konec-vdovskeho-duchodu-prace-do-65-let-ph8-/ekonomika.aspx?c=A100609_142059_ekonomika_fih

právní předpisy:

- z. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
- z. č. 186/2006 Sb., o nemocenském pojištění
- z. č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti
- z. č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního pojištění
- z. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání
- z. č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

ABSTRAKT

Bakalářská práce „Účast osoby samostatně výdělečně činné na důchodovém a nemocenském pojištění“ se zabývá pojmem osoby samostatně výdělečně činné a její účastí na důchodovém a nemocenském pojištění. Je popsán způsob výpočtu a placení záloh na důchodové pojištění a plateb na nemocenské pojištění.

Jsou zde uvedeny povinnosti osob samostatně výdělečně činných v souvislosti s její účastí na důchodovém a nemocenském pojištění. V práci je zmíněna i komparace pojistného na sociální zabezpečení zaměstnanců vůči osobám samostatně výdělečně činným a varianty důchodových reforem, o kterých se do budoucna uvažuje.

Cílem práce je vysvětlit pojem osoby samostatně výdělečně činné v souvislostech s platbami příslušných pojištění.

ABSTRACT

Thesis "The participation of self-employed person at pension and health insurance" deals with the concept of self-employed persons and their participation in pension and health insurance. It describes the method of calculation and payment of advances to pension and insurance payments for health insurance.

They are given responsibilities for self-employed in connection with its participation in pension and health insurance. The paper also mentioned a comparison of social security of employees to self-employed and pension reform options, which were considered in the future.

The aim is to explain the concept of self-employed in connection with the payment of the insurance.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Osoba samostatně výdělečně činná, zaměstnanec, důchodové pojištění, nemocenské pojištění, penzijní reforma, pojistné.

LIST OF KEY WORDS:

Self-employed person, employee, pension insurance, health insurance, pension reform, premiums.